

V.U. Hammershaimb 200 ár

200 ár síðan:

V.U. HAMMERSHAIMB TRYGGJADÍ FØROYINGUM SKRIFTMÁLIÐ

Mánadagin eru 200 ár liðin, síðan faðirinn at føroyska skriftmálinum varð føddur. V.U. Hammershaimb var undangongumaður og slóðbrótari, og uttan hann er ivasamt, um nakar hevði tosað føroyskt í dag

PÆTUR HJALMAR EVENSSON

Fáur man hava havt so stóran týdning og ávirkan á føroyska málið og mentanina sum V.U. Hammershaimb. Føðingardagur hansara er móðurmálsdagur Føroya, og mánadagin 25. mars eru 200 ár liðin, síðan V. U. Hammershaimb varð borin í heim.

Í dag verður met, at eini 80.000 fólk duga føroyskt. Samanborið við onnur mál er hetta sera lítið, og hesum framhjárættindi kunnu vit takka V.U. Hammershaimb fyri. Hann bjargaði føroyska málinum frá at fara í gloymskuna, tá hann í 1846 fekk føroyska skriftmálið á prent. Tí verður V.U. Hammershaimb eisini roknaður sum faðirinn at føroyska skriftmálinum.

Úr Sandavági til Danmarkar

Vencelaus Ulricus Hammershaimb varð føddur á Steig í Sandavági 25. mars í 1819. Hann var sonur Jørgen Frantz Hammershaimb, sum var seinasti lögmaður í Føroyum, áðrenn lögtingið og løgmansembætið vórðu niðurløgd og avtikin í 1816. Steigargarður í Sandavági hevði síðan 1555 verið Føroya løgmansgarður.

Sum 1 ára gamal misti hann pápa sín, og stutt eftir hetta flutti mamma hansara, Armgard Maria Egholm, til Havnar við sínum tveimum børnum. Tey fluttu inn til mammu Armgard, Helene Christine Egholm, sum búði í Nýggjustovu í Gongini,

og her vaks V.U. Hammershaimb upp.

Mamman var kletturin í lívi Hammershaimbs og hevði stóra umsorgan fyri soninum. Tá ið Vencelaus longu sum 12 ára gamal valdi at fara til Danmarkar at skúla seg, fluttu mamman og systirin við úr Føroyum til Keyptmannahavnar.

Tók gudfrøðispróg

Í Keyptmannahavn tók Hammershaimb studentspróg og byrjaði at lesa gudfrøði á lærda háskúlanum, har hann fekk gudfrøðispróg í 1847. Hetta tíðarskeiðið var hann umgirdur av mentanarfólki í einum skapandi umhvørvi, og áhugin fyri forna norrøna málinum var stórus.

Í 1855 fór Hammershaimb heim til Føroya fyri at vera prestur. Hann var Føroya próstur frá 1862 inntil 1878, tá hann aftur flutti til Danmarkar í sambandi við, at hann fekk prestastarv í litla býnum Lyderslev á Sælland. Hetta starvið røkti hann í 20 ár, inntil hann legði frá sær og flutti til Keyptmannahavnar aftur. Vencelaus Ulricus Hammershaimb doyði í 1909 sum 90 ára gamal, og hann liggur grivin í Lyderslev kirkjugarði saman við konu síni.

Uttan Hammershaimb - einki føroyskt

V.U. Hammershaimb stóð á odda fyri at fáa føroyska skriftmálið á prent í eini tíð, tá tað mesta, sum var lisið, var á danskum. Føroyskt var munnliga gerandismálið, men í skúlanum, kirkjunum og almennum viðurskiftum var málið danskt – bæði í talu og á skrift.

Meðan Hammershaimb las í Danmark, ferðaðist hann heim til Føroya í 1841 við endamálinum at savna inn fólka-minni. Hetta endaði við, at hann í 1846 lat nakrar sagnir á føroyskum máli prenta í danska tíðarritinum "Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie".

Við hollari vegleiðing frá serkønum slóðaði Hammershaimb við hesum fyri, at føroyska skriftmálið fyrst ferð kom á prent í 1846. Skrivað var við hansara egnu stavseting, sum vit hava hildið okkum til síðan tá, tó við nøkrum fáum broytingum. Hetta var í tøkum tíma, at føroyingar fingi eitt skriftmál, tí hevði Hammershaimb ikki slóðað fyri hesum, so er tað sera ivasamt, um vit yvirhøvur høvdu tosað føroyskt í Føroyum í dag.

Skrivaði mállæruna

Burtursæð frá bragdinum í 1846 hevur V.U. Hammershaimb skrivað og útgivið fleiri verk; hetta veri seg eitt nú kvæði og sagnir. Í 1854 varð føroyska mállæran, sum Hammershaimb skrivaði, prentað á fyrsta sinni. Í 1884 kom týðingin av "Føroyingasøgu" á prent, sum tá kom við teirri rættskriving, hon hevur havt í útgávum síðani.

Høvuðsverk hansara var "Færøsk Anthologi I og II", sum kom út í heftum í árunum 1886 – 1891. Hammershaimb fekk góða hjálp frá øðrum í sínum arbeiði við "Færøsk Anthologi". Hann heitti millum annað á Jakob Jakobsen (1864 – 1918) um at hjálpa til í tilevningini av verkinum. Jakob Jakobsen

evnaði til alt annað bind, greiddi frá bygdamálum og hjálpti til at skipa mállæruna um.

Jakob Jakobsen vildi annars hava eina heilt nýggja føroyska stavseting, sum lá nærri tí ljóðliga framburðinum. Hann kom við uppskoti um nýtt skriftmál í 1889, men hendan stavsetingin vann ikki frama í mun til stavsetingina hjá V.U. Hammershaimb.

Ein heiðraður maður

Eingin ivi er um, at V.U. Hammershaimb hevur havt ótrúliga stóran týdning fyri føroyska málið, samleikan og samfelagið yvirhøvur. Tí er tað

honum eisini væl unt, at vit hvørt ár á móðurmálsdegnum viðurkenna hansara brøgd, umframt at hann eisini verður heiðraður upp á aðrar mátar.

V.U. Hammershaimb er eitt nú avmyndaður á tí gamla føroyska 100-krónuseðlinum og á frímerkjum. Harafturat eru tvær standmyndir til minnis um hann; onnur er í Sandavági, og hin er í Havn.

PATURE@SOSIALURIN.FO

Minnast Hammershaimb komandi dagarnar

Sunnudagin 24. mars verður Sandavágur, har vøggan hjá V. U. Hammershaimb stóð, karmur um hátíðarhald um faðirinn at føroyska skriftmálinum.

Hátíðargudstænasta í sambandi við 200 ára dagin verður í Kvívíkar kirkju sunnudagin, har Jákup Reinert Hansen prædikar, og Tórshavnar manskór luttekur.

Føðingardagurin verður eisini hátíðarhildin við einum tiltaki leygardagin 23. mars í gomlu Nes Kirkju og Gamla Prestarði á Nesi, ið Hammershaimb sjálvur tók

stig til at byggja, og sum stóð liðugur í 1863.

Mánadagin 25. mars á móðurmálsdegnum skipa Málráðið og Føroyamálsdeildin á Fróðskaparsetur Føroya fyri hátíðarhaldi til heiðurs og minnis um Hammershaimb.

Ein vísindaligur partur verður í Kongshøll í Sjóvinnuhúsinum á vestaru bryggju í Havn, har føroyskir og útlendskir fyrilesarar luttaka. Um kvøldið verður skipað fyri almennari kvøldsetu á Reinsarínum í miðbýnum í Havn við sangi, tónleiki og upplestri.

